

Jizzbirding

E-BOOK

VOGELS HERKENNEN

In 8 punten

2018
www.jizzbirding.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	1
Hulpmiddelen bij het vogels kijken	1
1. Grootte en vorm	2
2. Kleedkenmerken	3
3. Verspreiding	4
4. Voorkomen	4
5. Seizoen	5
6. Gedrag	5
7. Habitat	6
8. Geluid	7

Inleiding

Bij Jizzbirding wordt de nadruk gelegd op 8 punten voor de herkenning van vogels. Enkele punten hiervan liggen voor de hand zoals kledingkenmerken en habitat, anderen punten wellicht minder. In de praktijk zul je ze allemaal nodig hebben. In dit E-book worden deze 8 basispunten kort besproken. Wij raden (beginnend) vogelaars deze punten altijd in acht te nemen tijdens het vogelen. Daarom is het handig om deze punten goed door te nemen, vooral voorafgaand aan deelname van een basiscursus of excursie van Jizzbirding. Deze basispunten komen namelijk veelvuldig aan bod in onze cursussen, excursies en workshops.

Veel vogel-kijk-plezier!

Hulpmiddelen bij het vogels kijken

Uiteraard zijn er voor vogelaars een aantal onmisbare hulpmiddelen, die zowel in het veld als thuis kunnen helpen bij het ontwikkelen van uw kennis over vogels.

- **Verrekijker** – onmisbaar in het veld! Tijdens cursussen en excursies wordt ook aandacht besteed aan welk type verrekijker het best bij u past.
- **Vogelboek** – het is altijd handig om een naslagwerk over vogels binnen handbereik te hebben, zodat u die ene vogel snel op kan zoeken. Anderen geven de voorkeur om herkenningkwesities achteraf thuis op te lossen met behulp van een vogelboek.
- **Camera** – zelfs met eenvoudige camera's kunt u foto's maken van vogels die u niet gelijk herkent om zo thuis met behulp van uw vogelboek of het internet de determinatie af te ronden.
- **Schetsblok** – om bijvoorbeeld schetsen van vogels of notities over waarnemingen te maken, dit helpt als geheugensteuntje en bij de juiste determinatie van de soort.
- **Gadgets** – smartphone, tablet en bijbehorende apps voor het vogels kijken kunnen u direct bijstaan in het veld. Maak bijvoorbeeld ook geluidsopnames met je telefoon!
- **Internet** – met de revolutie van websites als www.waarneming.nl is het tegenwoordig makkelijker geworden om te zien welke soorten u waar kunt verwachten. Ook kunt u waarnemingen als 'onzeker' invoeren en foto's bijvoegen, waarbij u vaak gauw commentaar krijgt van andere gebruikers of administrators. Daarnaast kunt u natuurlijk terecht op www.jizzbirding.nl voor informatie over soorten. Ook kunt u ons altijd persoonlijk benaderen met uw vragen via 'Contact' op de website.

1. Grootte en vorm

Vragen: Hoe ziet de vogel eruit? Waarom ziet hij er zo uit? Welke vorm heeft de vogel?

Vogels hebben een kenmerkende lichaamsbouw die kan helpen bij het bepalen van de familie waartoe ze behoren. De grootte van een vogel is in het veld soms moeilijk in te schatten. De grootte van een vogel kunt u vaak het best schatten door hem direct in het veld te vergelijken met andere vogels of objecten die u nabij de vogel in de verre kijker krijgt.

Tip → ook de vorm en grootte van afzonderlijke lichaamsdelen zijn belangrijk voor het herkennen van vogels. Bovendien vertellen ze ons vaak meer over het gedrag van de vogel (punt 6 en 7). Let daarbij bijvoorbeeld op de: vleugel (*smal of breed?*), poten (*lang of kort?*), snavel (*vorm!*)

Notities: *gedrongen bouw, korte poten met lange tenen, korte staart, dikke snavel.*

→ *Wijst op: water- of loop-vogel → in dit geval Meerkoet*

Hier ziet u de silhouetten van 2 roofvogels in vlucht:

Notities: *de linkervogel heeft brede vleugels met 'gevingerde' toppen, relatief kleine smalle kop en een lange staart. De rechtervogel heeft smalle spitse vleugels, een gedrongen kop en een smalle staart.*

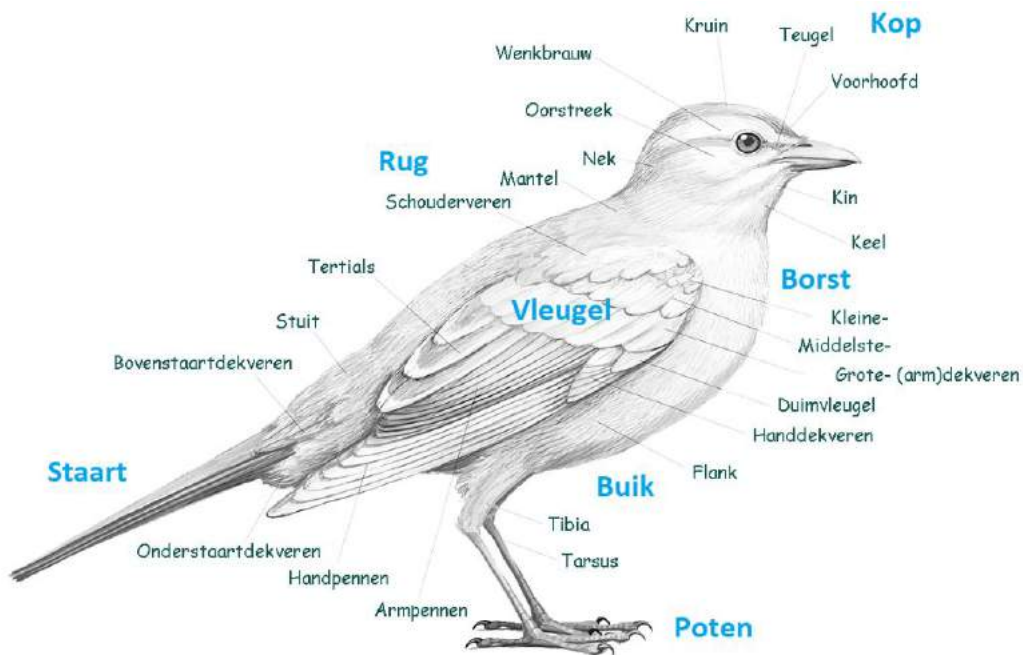
→ *Het gaat hier om een Sperwer en een Slechtvalk*

NB doordat bij roofvogels de vrouwtjes vaak (veel) groter zijn dan mannetjes is de grootte moeilijk in te schatten. In feite zal een Sperwer vaak zelfs kleiner zijn dan een Slechtvalk!

2. Kleedkenmerken

Vragen: Welke grondkleur heeft de vogel? Hoe is de vogel getekend?

De kleuren van het verenkleed van een vogel zijn vaak het eerste wat opvalt. Er zijn veel bont-gekleurde vogels, van schitterende kleurcombinaties tot eenvoudig bruin of zwart-wit. Belangrijker is echter vaak het patroon van donkere / lichte streping, of juist de egale delen.

De lichaamsdelen en onderdelen van het verenkleed van een vogel

Tip → Voornamelijk eenvoudig gekleurde vogels zijn soms lastig te herkennen. Noteer dan zoveel mogelijk kenmerken van het specifieke patroon van de tekening op de vogel. Dus: noteer (kleed-)kenmerken van de verschillende lichaamsdelen.

“Crème-keurige wenkbrauwstreep, gele snavelbasis, gespikkelde buik, roestrode flank, egale rug, lange staart”

→ *Koperwiek*

Let op! Lichtomstandigheden kunnen uw waarneming beïnvloeden.

3. Verspreiding

Vragen: Waar heb ik de vogel gezien? Waar kan ik de vogel zien?

De geografische verspreiding van soorten is weergegeven in de meeste vogelboeken en op verschillende websites. Zo kunt u sommige soorten uitsluiten die normaal niet voorkomen in het gebied. Vanzelfsprekend heeft dit een relatie met het habitat dat wel of niet aanwezig is.

Voorbeeldkaartje van de verspreiding van de Fitis en de Spotvogel (www.iucnredlist.org). Hier is te zien dat de verspreiding van deze twee soorten in Nederland gelijk is, maar dat de Spotvogel als broedvogel ontbreekt in Groot Brittannië en (delen van) Zuidoost België.

4. Voorkomen

Vraag: Hoeveel individuen zag ik?

Het verschil tussen verspreiding en voorkomen is dat sommige soorten ondanks wijde verspreiding wel schaars kunnen zijn. Bepaalde soorten komen dus in lagere dichtheden voor dan anderen en daarom verwachten we deze soorten minder vaak te zien. Andere soorten zijn juist zeer algemeen, en komen dan lokaal ook in grote aantallen voor.

De 2 soorten van het kaartje: Fitis heeft in Nederland rond de 500.000 broedparen en de Spotvogel rond de 20.000, de Fitis is dus ongeveer 25 keer algemener (Vogelbescherming).

5. Seizoen

Vragen: Wanneer zag ik de vogel? Is de vogel een stand- of trekvogel?

Vele soorten komen alleen in bepaalde seizoenen voor. Zo hebben we in Nederland zomer- en wintergasten, en trekvogels die alleen in de periode van de trek bij ons te zien zijn. Ook hierin zijn subtiele verschillen: sommige trekvogels komen eind maart al terug, en de laatsten pas begin juni. Hetzelfde geldt voor de najaarstrek.

De IJsvogel verblijft het gehele jaar in Nederland, maar ondanks zijn naam hebben ze moeite met het overleven van strenge winters

6. Gedrag

Vragen: Wat doet de vogel? Waarom gedraagt hij zich zo? Waar focust de vogel zich op?

Elke vogelsoort heeft een specifiek gedrag, dit gedrag komt natuurlijk vaak overeen met gedrag van soorten uit dezelfde familie. Ook is dit gedrag gerelateerd aan het soort habitat waar de vogel in voorkomt. Zo is bijvoorbeeld een specifiek foerageergedrag nodig om het juiste voedsel te vinden. Het vlieggedrag kan ook wijzen op foerageergedrag (denk aan een 'biddende' Torenvalk), maar aan bepaalde houdingen of formaties kan ook worden gezien wat een vogel doet (vluchten, trekken). Gedrag is daarnaast soms te relateren aan het seizoen (punt 5). Veel vogelsoorten kennen een precieze broed-periode en periode waarin zij naar warmere streken trekken. Ook in de overwinteringsgebieden kan verschillend gedrag optreden dan in de broedgebieden bijvoorbeeld doordat trekvogels die in Afrika overwinteren hier andere prooisorten hebben dan in Europa.

Het vliegen in V-formatie tijdens de trek is een gedragskenmerk van verschillende grote watervogels zoals ganzen en eenden

Ook vogelgeluiden hebben veel te maken met gedrag. In verschillende situaties maken vogels verschillende soorten geluid, bijvoorbeeld alarmroep bij gevaar (zie punt 8).

Tip → De snavel die al ter sprake kwam bij punt 1 vertelt altijd iets over het gedrag en het dieet van de vogel. Zo hebben bijvoorbeeld zaadeters een conische snavel en hebben insecteneters vaak een puntige snavel.

7. Habitat

Vragen: Welk soort habitat zit de vogel in? Hoe gebruikt hij dit habitat?

Als u vogels aan het kijken bent is het van groot belang wat voor soort gebied u zich bevindt voor wat voor soorten u kan verwachten. Belangrijk onderscheid is er bijvoorbeeld tussen open en vegetatierijke gebieden. De voorkomende soorten zijn vaak direct gerelateerd aan het vegetatie-type in het gebied. Op droge akkers komen weer andere soorten voor dan in natte weilanden. Rond zoete wateren zoals meren en rivieren verwachten andere soorten dan in de buurt van zout water. In de stad komen vaak algemenere soorten voor, en ontbreken soorten die qua habitat en gedrag meer ruimte en rust nodig hebben.

Hoe een vogel een bepaald habitat gebruikt heeft natuurlijk veel te maken met gedrag (punt 6). Sommige soorten zijn zo habitat-gebonden dat ze al hun tijd hier doorbrengen (veel weidevogels), terwijl anderen bijvoorbeeld broeden in het bos maar jagen in het open veld (sommige roofvogels). Vogels zijn in het bijzonder in de broedtijd aan hun habitat gebonden, hier is het juiste voedsel aanwezig voor hun jongen en vinden zij passende nestgelegenheden.

Waterral loopt over een slikrandje

8. Geluid

Vragen: Wanneer zingt een vogel? Wat voor geluid maken ze (roep of zang)? Waarom zingt of roept hij?

U zult al snel merken dat u meer op de geluiden van vogels gaat letten, al is het maar doordat je de vogel ontdekt omdat hij geluid maakt. Korte één-lettergrepige geluidjes zijn vaak roepjes van de vogels. Binnen roep wordt dan onderscheid gemaakt tussen 'contactroep', 'vluchtroep' en 'alarmroep'. Zit een vogel stil en laat hij langere zangstrofes horen dan is hij waarschijnlijk zijn territorium aan het afbakenen of op zoek naar een vrouwtje: van bijna alle (zang)vogels zingt alleen het mannetje.

De voornaamste reden dat wij mensen zo veel moeite hebben met geluiden, is omdat we heel visueel zijn ingesteld. Als u meer wilt leren over de wondere wereld van vogelgeluiden raden wij u aan een geluidencursus bij ons te volgen. Hierin wordt uitgebreid ingegaan op de verschillende manieren hoe je jezelf toch wegwijs kan maken in het oerwoud van vogelgeluiden.

Als je je meer wil verdiepen is de Veldgids Vogelzang van Dick de Vos een aanrader: Hierin wordt je meegenomen in de geluiden die elke willekeurige vogel kan produceren. Er staat nauwelijks iets over de visuele herkenning, maar de geluiden worden zeer uitgebreid besproken.

In de praktijk zul je geluiden het best leren kennen door eerst de soorten die je alledaags tegenkomt door en door te oefenen. Bovendien heeft elke persoon hiervoor zijn eigen methode/voorkeur.

Een Spreeuw zingt de longen uit zijn lijf

Tip → begin niet pas met luisteren als de bladeren aan de bomen zitten, maar al vroeg in het jaar! In februari zingen veel soorten al, die je zo langzamerhand goed kan oefenen.